

◆ ПРОКЛЯТІ ГЕТЬМАНИ ◆

ВОЛОДИМИР
ЄШКІЛЄВ

Малх

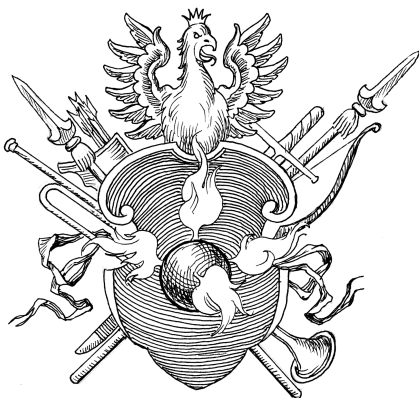
ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2021

ЧАСТИНА I

INFUNDO
СЕРПЕНЬ

1672

1

Той, кого за років гетьманування дрібного Хмельниченка знали в Черкасах як Сайка Покутинця, піднявся на горб, рукавом свитки зняв піт з обличчя, побачив перед собою нагрітий літнім сонцем куточок божого світу. Лісовий масив тут розділився й розступився двома дібровами, а між ними — мальована білим та блаватовим — піднеслася й запанувала долом п'ятизрубна дерев'яна церква з начищеними мідними хрестами. Далі, за випасом, проглядалася череда низьких хат, оточених ще нижчими клунями і цілим лабіринтом з тинів та живоплотів. Чи були там лише селянські житла, чи, може, причаїлися між ними й козацькі двори, роздивитися годі було.

Сайко перехрестився, видихнув й примружився на сонце, що очолило білосніжну хмару. Висока і щільна, обрисами вона нагадала мандрівникові німецьку кірасу. Губи його промовили до сонця і трохи до хмари. Промовили словами, що їх під черкаським небом не чули вже багато століть. А може й довше. Бариліста комаха, наче розбуджена ними, вилетіла з трави, погрозливо за-

---

гуділа, зависла перед Сайковим носом. Той відмахнувся, збіг у долину, рушив просто до церкви.

Підпаски, що розклали вогнище під самим лісом, схрестили на зайді недовірливі погляди, руки їх потягнулися до дрючків.

Мандрівник не пришвидшив і не сповільнив кроків.

Двері храмини було зачинено. Сайко обійшов її, побачив криву вербу, що росла за абсидою. Під деревом, на вузькому ослінчику, сидів старий. Вдягнений був у просту і чисту сорочку з трикутною вставкою, нашітою на плечі, та у широкі штани з домотканого сукна. Мав на грудях срібного хреста.

Сайко вклякнув перед старим, припав до руки.

— Ісай? — згадав той за мить. — Сирота з Покутинців?

— Істинно так, отче.

— Але ж ти і вихуднув, сину мій, — сухі пальці пройшлися Сайковим обличчям. — Видко, що плотію преходящей окормил путі брєннє.

— Так, отче, — мандрівник ледь стримав вологу, котра вже збиралася в очних кутиках. — Добрячий шмат сала тим шляхам згодував, свята правда.

— Далеко блукав?

— Далеко.

— До країв Шемаханських?

— І далі.

— Невже добрів до царства Іоаннового?

— І до царства, і до гір Хіндських.

— Натрудив ноги.

— В трудах дива немає, отче. А ось те, що раб божий Ісай Покутинець й досі живий, — диво істинне, диво не випадкове.

— Господь зберіг тебе для своїх справ, знаю, — руки старого напружилися, торкнулися Сайкових ліктів, наказали підвестися, сісти поруч. — Тут із тих, кого з тобою азам і букам вчив, нікого й не лишилося. Всі погинули, всі до одного.

— Захар Несмішник, Іван Пилипенко? — Мандрівник згадав тих, хто сидів з ним на лаві навчальній.

— Сії такоже, — старий сотворив знамення, торкнувся хреста. — Залишили цю юдоль розхитану й не лишили за собою потомства. Ібо і з жонами не встигли під вінцем зійтися. Возношу моління за їхні душі, але де саме до спочинку пристали тіла убієнних — один лише Господь всеблагий відає.

— А двоюрідні мої? Зарічні Покутинці?

— Десь у татарах.

— Орда полонила?

— Ще років сім тому. Або й вісім. Тієї самої зими, коли круль за Дніпро поліз.

— Їхній хутір стоїть іще?

— Щось орда попалила, а щось люди порозбирали. Але ти за теє на них вини не клади.

— Я, отче Нектарію, тут надовго не залишуся, — після належного мовчання повідомив Сайко. — Й до села йти не хочу, там сироті не радитимуть.

— Можеш тут собі відпочити, — старий кивнув на церковну прибудову. — Панського їдла не обіцяю, але маю трохи саламахи й до саламахи ще трохи. А може, й не трохи, — очі священика повеселішали. — Піст минув, брюху воля. Ну, а решту... Вода — у криниці, сіно — під стріхою.

— Якщо сільські вас питатимуть...

— Скажу, що ти прочанин, прямуєш до святинь Київських.

— Й не відаю, чим таким погоїти зможу вам, отче, — замислився мандрівник. — За доброту вашу.

— Повідаєш старому про землі нетутешні, тим і погоїш. Певне ж набачився усякого-різного за дев'ять-то рочків?

— Без місяця десять, — зітхнув Сайко.

Відтак глянув на схід, додав:

— Істинно так, набачився...

Він поклав був собі не показувати голодної снаги, стримуватися при столі. Проте як накинувся на житню саламаху, то геть забув про невимовлені присяги. Здоровенна миска каші спорожніла за мить. Нектарій знов наповнив її та мовчки чекав, поки Сайко вдовольнить утробу.

І вже після другої миски та самогону, тричі розлитого по срібним чаркам, розгорнулася розмова про дальні краї. Мандрівник почав від тих днів, коли з торговою валкою авантажно залишив черкаські землі. Розповів про сірий від пилу степовий шлях, що вів до аланських гір, про гомінливі глиняні міста, які приймали каравани за Дербентським проходом, про пустельні, випалені літнім сонцем та виметені зимовими вітрами плоскогір'я Східної Персії. Відтак Сайкова розповідь зійшла з торованих доріг, попрямувала до перевалів Високої Азії, через які нечисленні сміливці попадали у місця дикі та крижані, населені не так людьми, як нічними демонами і сніговими барсами.

Сайко знав, що старий чекає тієї миті, коли розповідь добіжить до царства Іоанна. Тому не став затри-

мувати спогади на тих нескінченних гірських дорогах, де двічі був на межі голодної смерті та безліч разів ризикував потрапити в рабство до безбожних племен, воїни яких вправно бігали ледь помітними стежками та не менш вправно орудували кривими мечами.

Він перескочив через нічні блукання неозорими кам'яними розсипами, через збудливий смак свіжої козячої крові, через видіння темних світлів, якими стомлене тіло спокушало всі вісім рівнів його духу. Він викликав з пам'яті той день, коли під лазурним небом, від обрію до обрію, розпросторилася бірюзова смуга озерного берега.

Біле озеро. Лише зачувши цю назву, Нектарій спитав:

— Ти бачив царя-священника?

— Він не живе біля озера.

— А де ж?

— Далі на схід, у Пахталі. Я розповім.

— Розповідай, — кивнув старий.

Сайко перехилив чарку, на мить заплющив очі й повів далі. Про озера, одне з яких було світлим і благословенним, а друге — темним, з бурхливими водами, що їх насичували прокляттями чаклуни. Оповідь мандрівника, на початку суха і стримана, з цього місця наче ввібрала в себе вологу магічних водойм, розквітла прикметниками, закрутилася описами. Оповідь спочатку стрибнула на південь, де підносилася до небесної тверді снігова громада Гори-Матері, а відтак — на північ, до найсвятішого місця тверді земної, гори-піраміди на ім'я Канг Рінпоче, що її обрало собі за житло верховне божество Сходу, якому під силу крутити петлі з тисячоліть, у час обумовлений знищувати, а потім відроджувати світи.

ЗМІСТ

Частина I

Infundo	
серпень 1672	3

Частина II

Fuligo	
серпень—вересень 1672	117

Частина III

Calx	
вересень-жовтень 1672	233

Епілог

Sub cinere	
травень 1673	377

Посторінкові знання, упорядковані автором	391
---	-----